

УКРАЇНСЬКІ ПУБЛІЧНІ МЕДІА: ЯК ЗРОБИТИ ЇХ НЕЗАЛЕЖНИМИ ТА ЕФЕКТИВНИМИ

Стратегічний бриф

DOI 10.70719/respol.2025.68

2025

Про проєкт RES-POL	4
1. Резюме	7
2. Державні медіа: залежність від політичного впливу, невластиві функції, відсутність дієвих наглядових рад	9
2.1. Опис проблеми	9
2.2. Огляд міжнародних стандартів та вимог до незалежності, правового регулювання та підзвітності публічних медіа	9
Рекомендація CM/Rec(2012)1 Комітету міністрів Ради Європи	10
Декларація Комітету міністрів Ради Європи щодо управління публічними медіа (2012)	12
«Принципи управління публічними медіа» (Європейська мовна спілка, 2021)	12
Європейський акт про свободу медіа (Європейський Союз, 2024)	13
Відповідність українських державних мовників європейським стандартам	14
2.3. Парламентське мовлення	15
Огляд європейських моделей організації висвітлення роботи парламенту в аудіовізуальних медіа	15
Варіанти політик та рекомендації щодо трансформації українського парламентського мовлення	17
Рекомендації	21
2.4. Система іномовлення та державне інформаційне агентство	21
Огляд європейських моделей організації служб іномовлення	21

Огляд європейських моделей організації державних інформаційних агентств	23
Варіанти політик та рекомендації щодо трансформації української системи іномовлення та державного інформантства	26
Рекомендації	30

3. Суспільне мовлення: ненадійна модель фінансування – фактор вразливості для редакційної незалежності мовника	31
3.1. Опис проблеми	31
3.2. Огляд міжнародних стандартів та вимог щодо моделі фінансування суспільних медіа	32
Рекомендація № R (96) 10 Комітету міністрів Ради Європи державам-членам щодо гарантії незалежності публічного мовлення	33
Рекомендація Парламентської асамблеї Ради Європи 1878 (2009) щодо фінансування публічного мовлення	34
«Принципи публічного фінансування публічних медіа» від Європейської мовної спілки	35
Європейський акт про свободу медіа (Європейський Союз)	35
Відповідність моделі фінансування українського Суспільного мовлення європейським стандартам	36
3.3. Огляд європейських моделей фінансування суспільних мовників	37
3.4. Варіанти політик та рекомендації щодо трансформування моделі фінансування українського Суспільного мовлення	39
3.5. Рекомендації	43

Про проєкт RES-POL

Проєкт RES-POL (Rapid Expert Support for Culture and Media Policies in Ukraine) має на меті посилити функціональну спроможність [Міністерства культури та стратегічних комунікацій](#) і його відомств (Українського інституту книги, Українського культурного фонду, Державного агентства України з питань мистецтв та мистецької освіти й Українського інституту національної пам'яті).

Тривалість проєкту RES-POL – від січня 2024 до липня 2025 року.

У фокусі проєкту RES-POL – чотири сектори (Мистецтво та культура, Культурна спадщина, Креативні індустрії та Медіа) і понад 20 підсекторів (індустрій та видів мистецької діяльності). Окремо RES-POL розглядає 10 істотних питань розвитку культури (конкурентна оплата праці, ефективність державних підприємств у сфері культури, фінансування креативних індустрій, моделі фінансування культурних послуг, громади та культурна спадщина, інтеграція з ЄС та культурна політика тощо).

Методологія проєкту передбачає:

- Визначити істотні питання політики в секторах та підсекторах і описати їх в аналітичних записках та базових звітах;
- Проаналізувати 10 істотних питань розвитку культури у фокусі проєкту й описати їх у базових звітах;
- Напрацювати й описати у стратегічних брифах пропозиції політик щодо істотних питань секторів та 10 істотних питань розвитку культури;
- Розробити секторальні стратегії і операційні програми для секторів у фокусі проєкту та дорожні карти їх утілення;
- Випрацювати зміни до кількох нормативно-правових актів та/або розробити концепції пілотних проєктів, щоб впровадити створені у проєкті політики;
- Проаналізувати європейський досвід планування та впровадження політик, оцінити деякі політики у сфері культури в Україні та інституційну спроможність відомств у сфері управління Міністерства культури та стратегічних комунікацій.

Проєкт RES-POL активно залучає заінтересовані сторони на всіх етапах розроблення політик. Інформація про напрацювання проєкту доступна на сторінці [RES-POL y Facebook](#).

Документ підготовлений громадською організацією «Детектор медіа» на замовлення громадської спілки «Центр “Регіональний розвиток”» у співпраці з громадською організацією «Центр демократії та верховенства права».

Автори стратегічного брифу

Вадим Міський – ключовий експерт сектору «Медіа» RES-POL, програмний директор ГО «Детектор медіа»;

Рецензенти стратегічного брифу:

Ігор Розкладай – експерт сектору «Медіа» RES-POL, заступник виконавчої директорки ГО «Центр демократії та верховенства права»;

Володимир Воробей – керівник групи ключових експертів RES-POL;

Наталія Лигачова – голова ГО «Детектор медіа»;

Галина Петренко – директорка ГО «Детектор медіа».

Літературний редактор: **Євген Редько**

Дизайнер: **Смець Богдан**

Команда проєкту висловлює щиру подяку усім представницям та представникам сектору, які взяли участь в опитуванні та глибинних інтерв'ю, за їхній час, готовність говорити про проблеми та спільно шукати їх вирішення.

При цитуванні тексту цього стратегічного брифу (повністю чи частково) необхідне пряме використання першоджерела з посиланням на нього.

Зміст цього стратегічного брифу є відповідальністю Громадської спілки «Центр "Регіональний розвиток"» і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу.

1. Резюме

В Україні є кілька медіакомпаній, що перебувають у власності держави. Це парламентський телеканал «Рада», інформагенція «Укрінформ» та Мультимедійна платформа іномовлення України, які для цілей цього звіту ми називаємо «державними медіа», а також створена внаслідок реформи Національна суспільна телерадіокомпанія України (Суспільне мовлення), яка має незалежну систему врядування та редакційну політику, але фінансується з державного бюджету.

У цьому дослідженні ми надали пропозиції щодо розв'язання проблем українських державних медіа та Суспільного мовлення, які були виявлені під час дослідження та описані в базовому звіті проєкту RES-POL «[Істотні питання політики. Сектор “Медіа”](#)».

На період війни були створені також військові медіа – телеканал «Армія TV», радіомережа «Армія FM» та інформагенція «Армія Інформ», які підпорядковані Міністерству оборони, доступні для цивільного населення в усій країні, однак мають обмеження щодо строку діяльності – не більш ніж шість місяців після завершення збройної агресії проти України. Перспективи державної політики щодо них після завершення війни ми розглядаємо у стратегічному брифі проєкту RES-POL «[Роль держави у повоєнному відновленні плюралістичного медіаландшафту](#)».

У випадку з державними медіа – парламентським телеканалом «Рада» та системою іномовлення, що охоплює телеканали «Мультимедійної платформи іномовлення України» і державне інформагентство «Укрінформ» – вони полягають у відсутності гарантій редакційної незалежності, нечітко визначеному мандаті, вразливості до політичного впливу через нереформовану систему врядування. У випадку Суспільного мовлення проблема полягає у вразливості його фінансової моделі, яка може підважити інституційну редакційну незалежність та обмежує ефективність мовника. Визначено, що наявні моделі управління державними медіа, як і модель фінансування Суспільного мовлення, не відповідають європейським стандартам і потребують трансформації.

Ми детально розглянули міжнародні стандарти та найкращі європейські практики щодо врядування, незалежності та фінансування публічних медіа. Серед джерел – рекомендації Ради Європи (1996, 2006, 2012), Європейський Акт

про свободу медіа, ухвалений на рівні ЄС (2024), а також позиції Європейської мовної спілки. Усі ці документи підкреслюють необхідність прозорих систем управління, незалежного фінансування, редакційної автономії й чітко визначеного мандата для публічних медіакомпаній.

На основі аналізу ми розробили низку варіантів політик для реформування українського парламентського мовлення, медіакомпанії іномовлення та державного інформантства. Оптимальним варіантом трансформації парламентського мовлення визначено модель, у якій технічна трансляція засідань парламенту, комітетів та інших офіційних подій залишається у віданні апарату Верховної Ради, а завдання створювати інформаційно-просвітницький контент покладено на Суспільне мовлення. Щодо системи іномовлення, то рекомендовано перетворити «Мультимедійну платформу іномовлення України» на самоврядну й редакційно незалежну медіакомпанію з перспективою подальшої інтеграції у склад Суспільного мовлення. «Укрінформ» рекомендовано зберегти як самостійну медіакомпанію з незалежним урядуванням та гарантіями редакційної свободи. Такий підхід дає змогу поступово досягти редакційної незалежності вказаних медіаактивів і забезпечити якісне виконання публічного мандата.

Щодо фінансування Суспільного мовлення, то ми проаналізували вразливості наявної моделі, що базується на фінансуванні з державного бюджету, яке регулярно недовиконують і яке не забезпечує сталості. Усі запропоновані варіанти фінансової реформи спрямовані на досягнення відповідності європейським стандартам. Автори брифу рекомендують перейти до моделі фінансування через спеціальний фонд Державного бюджету України, наповнюваний з уже існуючого податку. Джерело та прогнозовані обсяги надходжень належить визначити під час консультацій з мовником і зацікавленими сторонами. Такий підхід дасть змогу забезпечити більшу передбачуваність, стабільність і захищеність від політичного втручання без додаткового фіскального навантаження на громадян. Втім, ця зміна малоймовірна під час війни з огляду на обмежені ресурси. Тому на поточному етапі рекомендовано зосередитися на розширенні альтернативних джерел надходжень Суспільного мовлення, поглибленні його взаємодії з органами влади та роз'яснювальних кампаніях для суспільства щодо ролі публічного мовлення в умовах демократії та війни.

Отже, реалізація запропонованих політик дасть змогу завершити трансформацію українських державних медіа в публічні мовники, що мають інституційну та редакційну незалежність, і створити підґрунтя для довгострокової модернізації медіаландшафту України в повоєнний період.

2. Державні медіа: залежність від політичного впливу, невластиві функції, відсутність дієвих наглядових рад

2.1. ОПИС ПРОБЛЕМИ

Редакційна незалежність у сегменті державних медіа залишається формальною і вразливою до політичного впливу. Здебільшого контент таких медіа формується під тиском бюджетної залежності або прямого втручання з боку органів влади.

Парламентський канал «Рада» та канали ДП «Мультимедійна платформа іномовлення України» (МПІУ) «Дім» і «FREEDOM» фінансовані державою, але не мають належної системи врядування, що передбачає громадський / експертний нагляд за їхньою діяльністю. Телеканал «Рада» і МПІУ в умовах воєнного стану навантажені невластивими функціями виробництва телемарафону «Єдині новини». Їхня діяльність, а також робота інформ агентства «Укрінформ» координовані міністерствами або парламентом, а редакційна політика підпорядкована потребам державних органів.

Місія цих медіа, їхня аудиторія, а також баланс між пропагуванням офіційної позиції та журналістськими стандартами залишаються нечітко визначеними. У такій ситуації громадськість фактично усунута від контролю за якістю їхнього контенту, що суперечить принципам незалежності медіа в демократичному суспільстві й не відповідає європейській практиці. Періодично ці медіа потрапляють у скандали щодо цензури або надмірного втручання держави в їхній контент. Ефективність української системи іномовлення в цих умовах залишається низькою й несинхронізованою з цілями й завданнями міжнародної політики України.

2.2. ОГЛЯД МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ТА ВИМОГ ДО НЕЗАЛЕЖНОСТІ, ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПІДЗВІТНОСТІ ПУБЛІЧНИХ МЕДІА

Міжнародні стандарти щодо управління публічними медіа ґрунтуються на рекомендаціях Ради Європи, Європейського Союзу та Європейської

мовної спілки. Ключовими є стандарти, що стосуються незалежності (1996, 2006), мандата (2007) та управління публічними медіа (2012). Рекомендація 2012 року визначає принципи, які забезпечують незалежність, підзвітність, ефективне управління, відкритість, прозорість та відповідальність. Управління має відображати й підтримувати цінності публічного мовлення, як-от універсальність, незалежність, досконалість, різноманіття, інноваційність і підзвітність, що закріплені в Декларації Європейської мовної спілки (EBU) 2012 року. Додаткові вимоги щодо незалежності менеджменту закріплені в Європейському акті про свободу медіа (2024). У документі «Governance principles for public service media», виданому Європейською мовною спілкою 2021 року, підсумовано ключові рекомендації щодо управління суспільними мовниками з огляду на найкращі практики країн – членів спілки.

РЕКОМЕНДАЦІЯ СМ/REC(2012)1 КОМІТЕТУ МІНІСТРІВ РАДИ ЄВРОПИ

Хоча чимало документів Ради Європи містять згадки про необхідність гарантувати незалежність публічних медіа, саме ця [Рекомендація](#) докладно описує вимоги до їхньої системи управління. Сучасне функціонування публічних медіа передбачає наявність у них ефективної системи управління, яка забезпечує високий рівень управлінської й редакційної незалежності, підзвітність суспільству, ефективне управління та залученість до нього заінтересованих сторін, прозорість та відповідальність публічних медіаорганізацій. Така модель управління однаково необхідна для всіх публічних медіаорганізацій незалежно від рівня розвитку держави чи ринку.

Редакційна та операційна незалежність становить ключову умову довіри до публічних медіа та ефективного виконання ними свого демократичного мандата. За відсутності реальної незалежності від уряду чи інших зацікавлених сторін публічні медіа втрачають легітимність як платформа для суспільних дебатів і контролю за владою (п. 21). Саме тому стандарти Ради Європи наполягають на закріпленні гарантій редакційної автономії, включно з однозначним визначенням організаційної структури, що забезпечує таку незалежність (п. 23).

Нормативно-правова база, у якій функціонують публічні медіа, має бути чітко визначена й передбачати розмежування повноважень між державою, парламентом, регулятором та самими мовниками (п. 24). Призначення до наглядових органів з боку держави можливе, але має бути чітко регламентоване, політично нейтральне, здійснюватися на визначений строк і ґрунтуватися на прозорих критеріях, водночас держава має утримуватися

від призначень на виконавчі та редакційні посади, щоб уникнути конфлікту інтересів (п. 27).

Публічні медіа зобов'язані бути підзвітними перед усім суспільством, яке репрезентоване різними суб'єктами: державними інституціями, громадянським суспільством та безпосередньо аудиторією (п. 28). Така багаторівнева система підзвітності передбачає прозорість діяльності, регулярне звітування про результати роботи й розкриття фінансової інформації, відкритість до діалогу. Підзвітність – це не лише механізм контролю, а й спосіб забезпечити довіру до публічних медіа як до інституцій, що діють в інтересах суспільства.

Рівень 1: Структура	
Незалежність ■ фінансування ■ призначення на посади ■ нормативно-правова база	Підзвітність Структура що визначає: ■ підзвітність перед ким? ■ підзвітність щодо чого? ■ підзвітні яким чином? ■ підзвітні в яких випадках?
Рівень 2: Управління	
Ефективне управління Структура та методи управління, що характеризуються: ■ готовність до перерозподілу ресурсів з огляду на нові потреби аудиторії ■ виявленням та розвитком нових вмінь серед персоналу ■ наявністю відповідних управлінських здібностей та вмінь і різноманітним та гендерно збалансованим складом вищого керівництва	
Рівень 3: Культура	
Відповідність та відповідальність ■ Оперативний, безпосередній та постійний зв'язок з аудиторією ■ Активний діалог з аудиторією ■ Врахування і використання зворотного зв'язку ■ Кодекси журналістів та загальні редакційні кодекси	Прозорість та відкритість ■ Забезпечення більш широкого доступу до управлінської інформації ■ Оприлюднення програм дій та протоколів ■ Розвиток партнерства ■ Використання нових можливостей для зустрічей та налагодження контакту з аудиторією

Схема 1. Набір критеріїв для оцінювання системи управління публічними медіаорганізаціями, що пропонує Рекомендація CM/Rec(2012)1 Ради Європи

ДЕКЛАРАЦІЯ КОМІТЕТУ МІНІСТРІВ РАДИ ЄВРОПИ ЩОДО УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ МЕДІА (2012)

Відповідно до [Декларації](#), публічні медіа мають сприяти досягненню суспільного інтересу через виробництво якісного різноманітного контенту, що підтримує соціальний прогрес, обізнаність громадськості з демократичними процесами й міжкультурне порозуміння (п. 4). Щоб виконати цю функцію, вони повинні залишатися незалежними від будь-якого політичного або економічного втручання, дотримуючись високих редакційних стандартів неупередженості, об'єктивності та достовірності. У цьому контексті редакційна незалежність публічних медіа становить запобіжник проти ризиків, пов'язаних із надмірною концентрацією медіа та платформ (п. 5).

У Декларації зауважено, що окремі медіаорганізації ще не завершили трансформацію з державних мовників в публічні (суспільні) і залишаються вразливими до впливу з боку держави (п. 6). Успішний перехід потребує впровадження нових підходів, орієнтованих на довіру громадськості, а також справжньої редакційної автономії. Для цього варто визначити й забезпечити баланс між незалежністю від держави і підзвітністю широкому колу зацікавлених сторін, сформувати відкриту інституційну культуру та дотримуватися високих стандартів професійної доброчесності (п. 10).

«ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ МЕДІА» (ЄВРОПЕЙСЬКА МОВНА СПІЛКА, 2021)

«[Принципи управління публічними медіа](#)» узагальнюють ключові рекомендації з управління публічними медіа на основі міжнародних стандартів та найкращих практик країн – членів Європейської мовної спілки.

Управління публічними медіа (governance) охоплює як зовнішні правові рамки, так і внутрішню організацію роботи виконавчих та наглядових органів. Сучасне розуміння цього поняття передбачає також поведінку суб'єктів у межах правового поля та їхню взаємодію із зовнішніми заінтересованими сторонами – громадськістю, державними органами, бізнесом і громадянським суспільством. Мета якісного управління – досягти як організаційних, так і суспільних цілей, як-от підтримка демократії, плюралізму, культурного різноманіття і медіасвободи (п. 2.1).

Незалежність наглядових органів становить ключову умову ефективного функціонування публічних медіа. Такі органи мають бути вільними від

домінантного впливу політиків або представників виконавчої влади й незалежними від менеджменту самих медіа (п. 2.3). Процедури призначення членів мають бути відкриті й прозорі, забезпечувати збалансований склад, що представляє різні соціальні групи, зокрема меншини (п. 2.3.1). Члени наглядових органів повинні бути захищені від незаконного звільнення, діяти незалежно та представляти інтереси суспільства, а не тих, хто їх делегував (п. 2.3.2). Законодавство має чітко визначати функції, склад, повноваження та процедури наглядових органів, гарантувати їхню незалежність і унеможливити втручання виконавчої влади, навіть якщо вона формально виконує функції засновника або власника.

Менеджмент публічних медіа має бути підзвітним тільки незалежним наглядовим органам, а не політичній владі (п. 2.4). Призначення керівників (директорів, голів правління) мають здійснювати за деполітизованою моделлю – через незалежні органи, що дає змогу мінімізувати політичний вплив і забезпечити добір на основі професійних якостей (п. 2.4.1). Водночас організаційна структура управління має базуватися на засадах сучасного корпоративного управління, ураховуючи публічну місію.

Підзвітність публічних медіа має бути багаторівневою: як перед наглядовими органами, так і перед широким загалом (п. 3.1). Важливо забезпечити прозорість діяльності публічних медіа, зокрема пояснювати редакційні рішення, залучати глядачів до зворотного зв'язку й активно взаємодіяти з громадянським суспільством і культурними спільнотами.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ АКТ ПРО СВОБОДУ МЕДІА (ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ, 2024)

У Європейському акті про свободу медіа ([European Media Freedom Act](#)) встановлено чіткі вимоги до забезпечення незалежності публічних медіа. Відповідно до преамбули, публічні мовники відіграють ключову роль у гарантуванні доступу громадян до збалансованої та якісної інформації, особливо під час виборчих кампаній, однак залишаються вразливими до політичного впливу через близькість до держави та залежність від бюджетного фінансування (п. 27). Тому держави-члени зобов'язані створити ефективні правові гарантії для незалежного функціонування таких медіа, захищаючи їх від втручання урядів, політичних, економічних або приватних інтересів (п. 31).

Конкретні вимоги до врядування публічних медіа викладені в статті 5 Акта. Згідно з нею, держави-члени повинні гарантувати редакційну та функційну незалежність публічних мовників (ст. 5.1), а також забезпечити, щоб процедури призначення і звільнення керівництва були прозорі, об'єктивні, недискримінаційні й такі, що гарантують незалежність мовника. Повноваження керівників мають бути фіксовані за тривалістю, а рішення про дострокове звільнення – виняткові, вмотивовані, передбачати право на судовий перегляд (ст. 5.2). Держава має визначити окремий орган або незалежний механізм для моніторингу дотримання цих вимог і публікувати його результати (ст. 5.4).

ВІДПОВІДНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ДЕРЖАВНИХ МОВНИКІВ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СТАНДАРТАМ

У цьому звіті ми розглядаємо три державні медіакомпанії: парламентський мовник – ДП «Парламентський телеканал “Рада”», а також елементи системи іномовлення – ДП «Мультимедійна платформа іномовлення України» та Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ». Незалежність цих державних медіа в Україні залишається обмеженою через відсутність закріплених на рівні законодавства гарантій редакційної свободи та ефективних механізмів врядування, насамперед незалежних наглядових рад.

Парламентський телеканал «Рада» заснований Апаратом Верховної Ради та повністю йому підпорядкований, не має наглядового органу й гарантій незалежності редакційної політики. Державне підприємство «МПІУ» також не має наглядової ради, а всі ключові управлінські рішення, включно з призначенням керівництва та затвердженням стратегії, ухвалює міністерство. «Укрінформ» перебуває в процесі реформування: на початок 2025 року наглядову раду ще не створено, однак ініційовано відповідні зміни до статуту.

Докладно регулювання, фактичний стан і виклики, що постали перед державними медіа описано в аналітичній записці проєкту RES-POL «[Державні та комунальні медіа: істотні питання політики](#)».

Усі три державні медіакомпанії демонструють невідповідність європейським стандартам для публічних медіа: системну управлінську залежність від виконавчої або законодавчої влади, що посилює ризики політичного впливу на редакційну політику й ускладнює виконання публічного мандата в демократичний спосіб.

2.3. ПАРЛАМЕНТСЬКЕ МОВЛЕННЯ

ОГЛЯД ЄВРОПЕЙСЬКИХ МОДЕЛЕЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИСВІТЛЕННЯ РОБОТИ ПАРЛАМЕНТУ В АУДІОВІЗУАЛЬНИХ МЕДІА

Європейські практики організації парламентського мовлення суттєво відрізняються залежно від політичної системи, медіаінфраструктури та традицій інституційної прозорості. Розгляньмо кілька моделей, які демонструють це розмаїття на прикладі окремих країн.

Франція – La Chaîne parlementaire (LCP-AN) та Public Sénat. Засновано 1993 року. Формат: два незалежні мовники (LCP-AN під Національною Асамблеєю, Public Sénat – під Сенатом), які ділять ефірний час на одному ефірному каналі. Контент: трансляції пленарних засідань, засідань комітетів, запитів до уряду, політичні й освітні програми, документалістика. Особливість: фінансовані парламентами, мають редакційну незалежність. До наглядових органів каналів входять представники кожної парламентської фракції (групи).

Велика Британія – BBC Parliament. Засновано 1992 року, з 1998 року – у структурі суспільного мовника BBC. Формат: кабельне, супутникове та інтернет-мовлення. Контент: трансляції засідань Палати громад, Палати лордів, парламентів Шотландії, Уельсу, Північної Ірландії, а також партійні конференції й виборчі дебати. Особливість: є частиною корпорації BBC, з дотриманням її редакційних стандартів.

Німеччина – Parlamentsfernsehen des Deutschen Bundestages (Bundestag TV). Засновано 1995 року. Формат: офіційний телеканал парламентських трансляцій, доступний онлайн і через супутник. Контент: прямі трансляції пленарних засідань, засідань комітетів, пресконференцій і публічних заходів. Особливість: повністю підпорядковане Бундестагу, не належить до журналістських медіа, не має коментарів чи редакційного оброблення матеріалів.

Швеція – SVT Forum. Щоденна кількогадинна лінійка програм на суспільному телеканалі SVT2, виходить з 2010 року. Контент: трансляції засідань Риксдагу, публічних слухань, політичних форумів і конференцій. Особливість: інтегрований у сітку мовлення суспільного мовника SVT, фокусується на прозорості влади.

Італія – Rai Parlamento. Засновано 1993 року як підрозділ суспільного мовника RAI. Контент: новини парламенту, щоденні звіти, інтерв'ю, огляди роботи уряду, Палати депутатів, Сенату та Європарламенту. Особливість: функціонує в межах суспільного RAI з фокусом на парламентську діяльність, виконує пояснювальну та просвітницьку функцію.

Європейський Союз – EuroparlTV. Засновано 2008 року. Формат: вебплатформа з відео всіма офіційними мовами ЄС. Контент: трансляції пленарних і комітетських засідань, брифінги, роз'яснювальні відео, освітній контент. Нагляд здійснює орган, до якого належать представники кожної групи в Європарламенті. Особливість: EuroparlTV повністю фінансований з бюджету Європарламенту, через міжнародний тендер обирають підрядники для виробництва контенту та підтримки технічної інфраструктури.

Отже, у європейській практиці сформувалося кілька моделей організації парламентських аудіовізуальних медіа:

- **Трансляція без редакційного оброблення**, яке здійснюють технічні підрозділи самого парламенту. Йдеться про пряму трансляцію пленарних засідань, засідань комітетів та інших офіційних подій без журналістського супроводу чи коментарів на сайті парламенту або на супутниковому каналі. У такому форматі не постає питання редакційної незалежності чи політичної збалансованості, адже йдеться про суто технічну функцію інституційної відкритості.
- **Окремий канал у складі Суспільного мовлення чи лінійка програм** на загальнонаціональному каналі Суспільного мовлення. У цьому разі дотримання принципів неупередженості та редакційної автономії забезпечене через механізми управління й редакційні стандарти самого суспільного мовника.
- **Окрема парламентська медіакомпанія**, що спеціалізується на висвітленні роботи парламенту та створенні тематичного журналістського контенту. Такі компанії діють як публічні медіа з власним редакційним керівництвом і підзвітністю, мають наглядову раду, до складу якої входять представники різних парламентських фракцій або груп.
- **Аутсорсинг виробництва парламентського контенту**: висвітлення роботи парламенту передане на виконання зовнішнім (комерційним) підрядникам. Дотримання балансу й стандартів контролює спеціальний орган нагляду, до якого належать представники різних фракцій і груп парламенту.

ВАРІАНТИ ПОЛІТИК ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТСЬКОГО МОВЛЕННЯ

Нижче пропонуємо п'ять варіантів політики щодо трансформації парламентського мовника «Рада»; кожен варіант має короткий опис законодавчих змін, організаційних кроків, переваг і недоліків в умовах України.

Варіант 1. Перехід до моделі технічної трансляції парламентських засідань та інших подій без редакційного оброблення.

Скасування статусу каналу «Рада» як державного підприємства та відмова від ліцензій на телевізійне мовлення. Передання апаратові Верховної Ради функцій забезпечення технічної онлайн-трансляції пленарних засідань, засідань комітетів та інших публічних подій без журналістського супроводу. Реалізація цього сценарію потребуватиме додаткового технічного оснащення апарату ВРУ або закупівлі відповідних послуг у зовнішніх підрядників.

Переваги:

- Зменшення політичних ризиків і конфліктів довкола редакційної політики через трансляцію фактичних подій без журналістського оброблення.
- Мінімальні витрати на виробництво контенту, відсутність витрат на ефірну та супутникову трансляцію.
- Забезпечує реалізацію принципу прозорості роботи парламенту.

Недоліки та ризики:

- Низька привабливість таких трансляцій для масового глядача: цільовою аудиторією стануть медіа, які зможуть ретранслювати події, що становлять загальносуспільний інтерес, а також дослідники й зацікавлена громадськість.
- Відсутність пояснювального чи освітнього контенту для широкої аудиторії про роботу парламенту. Варто зауважити, що ця функція так і не була реалізована нинішнім ДМ «Рада».

Варіант 2. Інтеграція парламентського мовлення до Суспільного мовника

Внесення змін до закону «Про Суспільні медіа України» щодо включення парламентської тематики як частини мандата мовника. Ліквідація ДП «Рада» з переданням прав та обов'язків до АТ «НСТУ». Запуск на базі Суспільного окремого сервісу (телеканалу, програмної лінійки на телебаченні та радіо, онлайн-платформи) з парламентським контентом.

Переваги:

- Забезпечення редакційної незалежності та балансу завдяки чинним гарантіям Суспільного мовника. Наглядова рада Суспільного мовлення уже має представників кожної парламентської фракції та групи.
- Суспільне мовлення вже висвітлює роботу парламенту на своїх ресурсах, тому йтиметься про ширше висвітлення, а не про створення напряду «з нуля».
- Висока довіра до контенту, створеного Суспільним мовленням, з боку громадськості.
- Раціоналізація державних видатків на медіа.

Недоліки та ризики:

- Потреба в додатковому фінансуванні або перерозподілі ресурсів НСТУ.
- Політична чутливість процесу приєднання, небажання частини політикуму позбуватися контрольованого ефірного медіа.

Варіант 3. Комбінована модель. Технічна трансляція – за апаратом парламенту, інформаційно-просвітницька функція – за Суспільним мовником

Парламентське мовлення трансформується поетапно. На першому етапі функцію технічної трансляції пленарних засідань, засідань комітетів та інших публічних подій передають апарату Верховної Ради України. Для цього потрібно розгорнути інфраструктуру для відеозапису та онлайн-трансляцій, які тимчасово можуть публікуватися у запису на сайті ВРУ. Паралельно потрібно внести зміни до законів «Про Суспільні медіа» та «Про медіа», які

закріплюють за АТ «НСТУ» завдання з висвітлення роботи парламенту – через окремі програми або блок у структурі мовлення. Водночас до завершення дії воєнного стану зберігається нинішня практика виробництва блоку телеканалу «Рада» в межах телемарафону зовнішнім підрядником. Після завершення воєнного стану ДП «Рада» втрачає статус суб'єкта у сфері медіа та здає ліцензії на мовлення.

Переваги:

- Відокремлення технічної функції трансляції від журналістського контенту – зниження політичних ризиків.
- Наскрізна інтеграція парламентської тематики в екосистему незалежного Суспільного мовника – не лише у телевізійні формати, а й у радіо та диджитал-медіаактиви.
- Раціональне використання ресурсів, уникнення дублювання функцій.
- Гнучкість у реалізації: поетапне впровадження з урахуванням безпекових та бюджетних умов.

Недоліки та ризики:

- Потреба в політичній волі для законодавчих змін та перерозподілу бюджетного фінансування.
- За умов недофінансування Суспільного мовлення обсяги висвітлення роботи парламенту можуть бути зменшені на користь фінансування іншого контенту мовника.
- Відтермінування втрати ДП «Рада» статусу суб'єкта у сфері медіа та збереження за ним ліцензій до завершення воєнного стану може призвести до того, що перехідна модель закріпиться як постійна через інерційність політичної системи. Це спричинить розмиття відповідальності, ризик подвійного фінансування та збереження практик, що не відповідають європейським стандартам.

Варіант 4. Реформа в окрему публічну медіакомпанію парламенту

Трансформація ДП «Рада» в публічну (не державну) медіаорганізацію зі статусом юридичної особи. Прийняття спеціального закону або змін до закону

«Про медіа» для визначення особливостей управління: створення наглядової ради за участі представників усіх фракцій і груп парламенту, надання мовнику гарантій редакційної незалежності та фінансування, закріплення обов'язків прозорості та підзвітності.

Переваги:

- Можливість виробництва повноцінного редакційного контенту зі збереженням тематичної спеціалізації.
- Нова модель управління парламентським мовником як публічним медіа усуне невідповідність європейським стандартам.

Недоліки та ризики:

- Складно забезпечити на практиці редакційну незалежність навіть за умови збалансованої наглядової ради зі збереженням фінансової залежності від рішення парламентської більшості.
- Можливе дублювання витрат із роботою Суспільного мовлення.

Варіант 5. Аутсорсинг створення контенту про роботу парламенту зовнішнім продакшн-компаніям

Скорочення функцій ДП «Рада» до замовника контенту. Проведення відкритих тендерів на трансляції й виробництво окремих передач. Створення незалежного органу контролю за збалансованістю виробленого контенту, до якого належатимуть представники парламентських фракцій.

Переваги:

- Гнучкість у виборі підрядників і форматів контенту, можливість залучати різні медіакомпанії до різних завдань.
- Зменшення видатків на постійний штат та інфраструктуру.

Недоліки та ризики:

- Ключовий недолік – ризик недотримання виробниками журналістських та етичних стандартів через відсутність належної культури в українському комерційному медіасекторі.

- Часта зміна підрядників може призвести до нерівномірного висвітлення роботи парламенту та відсутності сталого зв'язку з аудиторіями.
- Формальне дотримання вимог тендерного законодавства під час відбору виробника контенту може звести нанівець етичний складник роботи підрядника.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Станом на сьогодні, оптимальним варіантом політики є **«Варіант 3. Комбінована модель: технічна трансляція – за апаратом парламенту, інформаційно-просвітницька функція – за Суспільним мовником»**.

Ключовими критеріями вибору цієї політики є оптимальне розмежування технічних і редакційних функцій, забезпечення редакційної незалежності та якості контенту через інституційну рамку Суспільного мовника, а також гнучкість цієї моделі для поступового й економічно зваженого впровадження в перехідний період до завершення воєнного стану.

2.4. СИСТЕМА ІНОМОВЛЕННЯ ТА ДЕРЖАВНЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ АГЕНТСТВО

Оскільки чинний Закон України «Про систему іномовлення» визначає у її складі два різні за природою медійні суб'єкти – ДП «Мультимедійна платформа іномовлення України» та державне інформаційне агентство «Укрінформ» – і обидва вони підпорядковані Міністерству культури та стратегічних комунікацій України, доцільно розглядати їх окремо, щоб знайти оптимальну модель державної політики. Для цього нижче проаналізовано європейський досвід роботи організацій іномовлення й державних інформаційних агентств відповідно до принципів та стандартів публічних медіа в демократичних країнах.

ОГЛЯД ЄВРОПЕЙСЬКИХ МОДЕЛЕЙ ОРГАНІЗАЦІЇ СЛУЖБ ІНОМОВЛЕННЯ

Європейські практики управління мовниками, створеними для інформування аудиторії за кордоном, відрізняються – як і у випадку з парламентським мовленням – залежно від політичної системи, медіаінфраструктури та традицій.

Розгляньмо кілька моделей, які демонструють це розмаїття на прикладі окремих країн.

Велика Британія – BBC World Service. Заснований у 1932 році як BBC Empire Service, нині веде мовлення й виробляє контент понад 40 мовами на радіо, телебаченні та онлайн. Контент охоплює новини, аналітику, культуру. Фінансований з гранту Міністерства закордонних справ Великої Британії, якого, втім, не вистачає, щоб покрити всі потреби. Тому додаткові фінанси надходять від ліцензійного збору, який сплачують британські домогосподарства, щоб фінансувати загальну діяльність BBC, а також із комерційних доходів BBC. Підпорядкований BBC Board (наглядовому органу Суспільного мовника), редакційна незалежність гарантована Королівською хартією.

Франція – France Médias Monde. Холдингова компанія, створена 2008 року, що об'єднує організації іномовлення. До складу холдингу належать телемовник «France 24» та радіомовники Radio France Internationale (RFI, мовить у всьому світі з акцентом на країни Африки) та Monte Carlo Doualiya (MCD, мовлення на арабські країни), що виробляють контент 15+ мовами, фокусуючись на новинах, культурі й аналітиці. Холдинг перебуває у власності держави, підпорядкований Міністерству культури. Управління здійснює рада з 5 незалежних представників, делегованих регулятором Arcom, 5 представників держави, 2 представників парламенту, 2 представників трудового колективу, а також виконавчого директора холдингу, який очолює раду. Холдинг фінансований державою.

Німеччина – Deutsche Welle. Заснований 1953 року як міжнародний мовник Федеративної Республіки Німеччина. Веде мовлення і створює контент понад 30 мовами через ТБ, радіо й цифрові платформи. Тематика – новини, права людини, культура. Діє на основі закону DW-Gesetz, який гарантує незалежність редакційної політики. Вищий керівний орган – наглядова рада з 17 осіб, три з яких є представниками держави, а решта представляють різноманітні групи громадянського суспільства: роботодавців, профспілки, організації у сфері культури, науки, релігії, спорту тощо. Фінансований з федерального бюджету.

Іспанія – Radio Exterior de España. Створений 1942 року як міжнародна служба Radio Nacional de España. Мовить переважно іспанською, французькою, арабською, португальською, російською та англійською для закордонної аудиторії через радіо та інтернет. Контент – новини, музика, культура.

Є підрозділом іспанського Суспільного мовника RTVE, фінансований з державного бюджету.

Італія – Rai Italia. Почав роботу як телеканал «Rai International» 1992 року. Це міжнародний телеканал для італійської діаспори з програмами новин, культури та спорту. Входить до складу Суспільного мовника RAI, підпорядкований його редакційним правилам і фінансований із загального бюджету мовника.

Отже, у європейській практиці сформувалося кілька моделей організації іномовлення:

- **Окрема медіакомпанія іномовлення.** Такий мовник створюють як самостійну публічну медіаорганізацію, спеціалізована на виробництві контенту та мовленні для закордонної аудиторії, щоб виконувати завдання культурної дипломатії та просувати національний наратив за кордоном. Така компанія становить окрему юридичну особу, має гарантії незалежності редакційної політики, наглядову раду та механізми підзвітності перед парламентом, урядом та суспільством. Прикладами такої моделі є Deutsche Welle у Німеччині чи France Médias Monde у Франції. Такі компанії зазвичай фінансують із державного бюджету – окремою статтею або коштом грантів відповідного міністерства (наприклад, міністерств закордонних справ або культури).

- **Сервіс у складі Суспільного мовлення.** У цьому разі іномовлення становить окремий підрозділ або дочірнє підприємство у структурі Суспільного мовника, який забезпечує виробництво та дистрибуцію контенту для закордонної аудиторії. Редакційна незалежність такого сервісу захищена загальною системою врядування Суспільного мовлення. Щоб виконувати функції культурної дипломатії, цей сервіс може отримувати цільове фінансування – наприклад, за міжвідомчими угодами або як субсидію з боку міністерства закордонних справ. Таку модель реалізовано, зокрема, у Великій Британії (BBC World Service).

ОГЛЯД ЄВРОПЕЙСЬКИХ МОДЕЛЕЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ АГЕНТСТВ

Європейські підходи до організації інформаційних агентств різноманітні й залежать від історичних особливостей розвитку медіасистеми конкретної країни та традицій саморегулювання. На відміну від суспільних мовників або організацій іномовлення, немає єдиної практики перебування провідного інфоагентства країни в державній власності.

У багатьох європейських країн провідні інформатства працюють як незалежні акціонерні товариства, власниками яких є редакції газет, телекомпаній або приватні медіахолдинги – так звана «кооперативна модель». Прикладом є Німецьке пресове агентство (DPA), засноване 1949 року, яке належить понад 170 медіаорганізаціям і працює як незалежне неприбуткове товариство. Водночас у низці країн функціонують державні інформатства, які формально перебувають у власності держави, отримують фінансову підтримку з боку держави, але мають гарантії редакційної незалежності – наприклад, це стосується AFP у Франції.

У деяких пострадянських країнах державні інформатції були приватизовані й зараз не мають жодного контролю з боку держави, – як латвійське агентство LETA, приватизоване 1997 року. В інших країнах агенції отримали спеціальне законодавче регулювання, яке гарантує їхню редакційну незалежність, – як чеське інформатство ČTK.

Європейський альянс інформаційних агентств EANA, який об'єднує 33 провідні інформаційні агентства, згідно зі [статутом](#), ставить собі за мету захистити загальні інтереси своїх членів і забезпечити їм можливість функціонувати як постачальники неупереджених новин, підтримуючи принципи свободи преси.

У межах цього дослідження нас цікавлять варіації державної політики щодо інформаційних агентств, заснованих державою. Розгляньмо кілька типових підходів на прикладі окремих європейських країн.

Франція – AFP (Agence France-Presse). Засноване 1835 року як Agence Havas, відновлене після Другої світової війни у 1944 році. Міжнародне інформаційне агентство у власності держави, діє на підставі закону 1957 року як «автономне цивільне підприємство з особливим статусом», що працює на комерційних засадах, має редакційну незалежність, хоча приблизно третину доходів формує державний контракт. Контент: тексти, фото, відео, графіка з усього світу. Наглядовий орган – рада з 15 членів: 3 урядовця, 8 представників французької преси, 2 представника від суспільного радіо та телебачення, 2 – від персоналу. Рада призначає директора агентства.

Чехія – ČTK (Česká tisková kancelář). Засноване 1918 року як Чехословацьке інформаційне агентство, перетворене в сучасну публічну корпорацію 1993 року, після створення Чеської Республіки. Національне інформаційне агентство у власності держави, особливості його системи врядування

закріплені в законі «Про Чеське інформаційне агентство» від 1992 року. Контент: текстові новини та фото, заборона на телевізійне та радіомовлення. Разом із двома суспільними мовниками, Чеським радіо і Чеським телебаченням, становить систему суспільних медіа сучасної Чехії, проте, на відміну від них, не отримує фінансування з публічних коштів, а утримує себе коштом комерційних сервісів. Вищий орган управління – наглядова рада з семи членів, обраних парламентом, які не можуть суміщати мандат з політичною чи урядовою діяльністю. Цей орган контролює діяльність агентства, призначає директора й забезпечує редакційну незалежність.

Словаччина – TASR (Tlačová agentúra Slovenskej republiky). Засноване 1992 року. Регульоване законом від 1992 року, оновленим 2008-го, який закріплює редакційну незалежність і систему врядування компанії. Контент: тексти, фото, аудіо, відео словацькою та іноземними мовами. Наглядовий орган має 5 членів: чотирьох призначає парламент Словаччини за поданням парламентського комітету (фахівці з права, економіки, журналістики та IT), ще одного обирають працівники агентства з-поміж себе. Орган відповідальний за обрання директора агенції, затвердження бюджетів, планів та звітів. Не субсидоване безпосередньо з держбюджету, працює на комерційних засадах, водночас укладає договори з державою на функції у суспільних інтересах.

Латвія – LETA. Засноване 1919 року як Latopress, пізніше змінило назву на LETA (Латвійське телеграфне агентство) 1990-го. Колишнє державне, нині приватне агентство. Контент: новини політики, економіки, культури та фото. Особливості: 1997 приватизоване, з 2015 – у власності естонської компанії «Postimees Group» (UP Invest), працює за комерційними контрактами. Належить приватному медіаконцерну, участі держави в системі врядування немає.

Польща – PAP (Polska Agencja Prasowa). Засноване 1918 року як Польське телеграфне агентство, сучасна назва з 1945-го. Державне акціонерне товариство у стовідсотковій власності держави. Контент: тексти, фото, мультимедіа; національні та міжнародні новини. Управляється наглядовою радою, правлінням та програмною радою, склад яких формує регулятор. Щороку отримує державну субсидію на поточну діяльність, адже за законом зобов'язане поширювати позиції Сейму, Сенату, Президента, Ради міністрів та інших вищих органів влади. Як і польські суспільні мовники, державне інформ агентство в попередні роки неодноразово критикували через недостатню редакційну незалежність втручання держави в контент.

Отже, у європейській практиці сформувалося кілька підходів до державної політики у сфері організації управління державними інформаційними агентствами:

- **Державне інформагентство зі спеціальним регулюванням та гарантіями редакційної незалежності, що працює на комерційних засадах.** Ця модель передбачає, що агентство залишається у власності держави, але діє як самостійна організація, яка фінансує діяльність, продаючи інформаційні продукти та послуги. Його статус, система врядування та редакційна незалежність чітко визначені у спеціальному законі або нормативному акті. Агентство не отримує прямих дотацій із бюджету, натомість може укладати договори з державними органами на виконання суспільно важливих функцій.
- **Державне інформагентство зі спеціальним регулюванням, гарантіями редакційної незалежності та постійним фінансуванням з держбюджету.** У межах цієї моделі агентство виконує публічний мандат, закріплений у законі, зокрема обов'язок інформувати громадськість про позиції органів влади. Держава забезпечує його фінансову стабільність, надаючи щорічні субсидії на поточну діяльність, а також контролює структуру управління через призначення керівних органів. Водночас редакційна автономія може бути формально передбачена, але залишається вразливою до політичного впливу.
- **Приватизоване колишнє державне інформагентство.** За цією моделлю інформаційне агентство втрачає статус державного після приватизації, переходить у приватну власність і функціонує винятково на ринкових умовах. Держава не бере участі в системі врядування та фінансування компанії, власник самостійно визначає редакційну політику та комерційну стратегію. Такий підхід забезпечує незалежність від політичного впливу, але не гарантує виконання суспільно значущих функцій.

ВАРІАНТИ ПОЛІТИК ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ СИСТЕМИ ІНОМОВЛЕННЯ ТА ДЕРЖАВНОГО ІНФОРМАГЕНТСТВА

Нижче пропонуємо три варіанти політики щодо трансформації української системи іномовлення, що складається з ДП «МПУ» та «Укрінформу». Кожен із варіантів подано з коротким описом законодавчих змін, організаційних кроків, переваг і недоліків в умовах України.

Варіант 1. Реформа МПІУ та «Укрінформу», що надасть кожній компанії гарантії незалежного врядування та редакційної політики

Цей підхід передбачає збереження двох окремих організацій, кожна з яких має отримати закріплені на рівні закону «Про систему іномовлення України» гарантії незалежності редакційної політики, структуру врядування та процедуру формування наглядової ради, чітко визначений мандат діяльності, гарантії фінансування. Кожна структура виконуватиме свій публічний мандат, не дублюючи одна одну. Водночас важливо забезпечити інституційний зв'язок із зовнішньою політикою держави через представництво Міністерства закордонних справ у наглядовому органі або участь у фінансуванні обох компаній.

Переваги:

- Можливість адаптувати кожен структуру до найкращих європейських практик у сфері іномовлення та інформаційних агентств.
- Збереження інформаційного сервісу «Укрінформу» без втрати автономності.
- Зв'язок із зовнішньою політикою держави через участь Міністерства закордонних справ.

Недоліки та ризики:

- Складніша координація державної інформаційної політики за кордоном.
- Ризик формального, а не реального забезпечення інституційної автономії та редакційної незалежності обох компаній.

Варіант 2. Створення єдиної публічної медіаорганізації іномовлення на базі МПІУ та «Укрінформу», що отримає гарантії незалежного врядування та редакційної політики

Цей варіант передбачає реформування системи іномовлення внаслідок створення нового публічного мовника для закордонної аудиторії (за зразком «Deutsche Welle»), до структури якого входять як медіаактиви МПІУ, так і інформаційна служба «Укрінформу». Потребуватиме внесення змін до закону «Про систему іномовлення України», де будуть закріплені гарантії незалежності

редакційної політики, структура врядування та процедура формування наглядової ради, чітко визначений мандат діяльності, гарантії фінансування. Бажаним є інституційний зв'язок такої медіакомпанії з Міністерством закордонних справ: через участь у наглядовому органі або фінансування. Отже, регулювання роботи компанії відповідатиме міжнародним стандартам публічних медіа, а її діяльність відповідатиме моделі стратегічного іномовника держави.

Переваги:

- Інституційна єдність голосу України за кордоном.
- Закріплені на рівні закону та системи врядування гарантії незалежності редакційної політики.
- Зв'язок із зовнішньою політикою держави через участь Міністерства закордонних справ.
- Недублювання функцій та ресурсів, можливість досягнути синергії.
- Продовжує логіку закону «Про систему іномовлення України», яка розглядає МПІУ та «Укрінформ» як складники іномовлення.

Недоліки та ризики:

- Створення нової публічної компанії передбачатиме ухвалення спеціального законодавства та подальші організаційні перетворення, що може викликати спротив з боку окремих інституцій та затягнути трансформацію.
- Ризик формального об'єднання без присутніх змін у контенті: без належного управлінського й кадрового оновлення існує загроза, що буде збережено старі практики управління й не станеться реального посилення незалежності чи ефективності.

Варіант 3. Поетапна трансформація іномовлення в автономний сервіс Суспільного мовника, збереження «Укрінформу» як окремого агентства з незалежною системою урядування та гарантіями невтручання органів влади у редакційну політику

Цей варіант передбачає поступове трансформування системи іномовлення через інтеграцію МПІУ до структури Суспільного мовника та паралельну

реформу «Укрінформу» в публічну медіакомпанію, система врядування якої відповідатиме європейським стандартам. Потрібно внести зміни до законів «Про систему іномовлення України» та «Про суспільні медіа України», а також бюджетного законодавства.

На першому етапі МПІУ перетворюється на окрему публічну компанію з чітко визначеним мандатом, наглядовою радою та закріпленими гарантіями редакційної незалежності. На другому етапі цю компанію інтегрують у структуру ПАТ «НСТУ» як дочірнє підприємство з окремим бюджетуванням для завдань культурної дипломатії через Міністерство закордонних справ, підзвітністю наглядовій раді Суспільного мовника та збереженням автономної редакційної політики – за моделлю BBC World Service.

«Укрінформ» у цій конфігурації й далі діятиме як окреме підприємство, яке має отримати нову законодавчу рамку: з гарантіями редакційної незалежності, прозорою процедурою формування наглядової ради та фінансовою моделлю, яка поєднує державну підтримку з можливістю провадити комерційну діяльність, – за моделлю AFP.

Переваги:

- Інтеграція іномовлення до системи Суспільного мовника допоможе підвищити довіру до міжнародного контенту з боку громадськості та міжнародної аудиторії, адже Суспільне мовлення має стійку репутацію незалежного медіа.
- Можливість цільового фінансування: статус дочірнього підприємства АТ «НСТУ» дасть змогу залучати окремі бюджетні програми для завдань культурної дипломатії, наприклад від Міністерства закордонних справ, зберігаючи прозорість і підзвітність.
- Об'єднання технічної інфраструктури іномовлення та Суспільного мовника дасть змогу не дублювати функції та видатки, але це скасовує потребу в нових інвестиціях.
- Поступовість реформи: поетапна модель дає змогу уникнути різкого адміністративного зламу, зберегти інституційну тяглість та поступово адаптувати управлінські процеси до стандартів публічних медіа.
- Збереження та розвиток «Укрінформу» як окремого гравця з незалежним урядуванням, можливістю комбінованого фінансування та

чітким публічним мандатом дасть змогу зберегти здорову конкуренцію між суспільними медіа.

Недоліки та ризики:

- Політична чутливість процесу приєднання, небажання частини політикуму позбуватися контрольованого ефірного медіа.
- Якщо не буде чітко закріплено окрему модель фінансування іномовного сервісу в складі Суспільного мовника – наприклад, як цільового гранту від МЗС, – то за умов збереження хронічного недофінансування ПАТ «НСТУ» іномовлення автоматично опиниться в групі ризику й не зможе повноцінно виконувати свій мандат.
- Адміністративне навантаження на Суспільне мовлення: ПАТ «НСТУ» й так перебуває на етапі внутрішнього становлення та структурної оптимізації, тож додатковий функційний блок іномовлення без належної підготовки може створити надмірне адміністративне навантаження, погіршити керованість і відвернути увагу від базових завдань.
- Розтермінування реформи іномовлення на кілька етапів може призвести до того, що перехідна модель закріпиться як постійна через інерційність політичної системи.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Станом на сьогодні, оптимальним варіантом політики є **«Варіант 3. Поетапна трансформація іномовлення в автономний сервіс Суспільного мовника, збереження “Укрінформу” як окремого агентства з незалежною системою урядування та гарантіями невтручання органів влади у редакційну політику»**.

Ключовими критеріями для вибору політики є можливість поступової реформи без порушення інституційної тяглості, підвищення довіри до іномовного контенту через інтеграцію до структури Суспільного мовника, а також збереження спеціалізованого статусу «Укрінформу» як незалежного текстового агентства з власним публічним мандатом. Такий підхід дає змогу оптимально поєднати ефективність, фінансову гнучкість і відповідність міжнародним стандартам, мінімізуючи ризики адміністративного перевантаження й політичної вразливості.

3. Суспільне мовлення: ненадійна модель фінансування – фактор вразливості для редакційної незалежності мовника

3.1. ОПИС ПРОБЛЕМИ

Суспільне мовлення – виняток у системі медіа, якими володіє держава. Воно має дієву Наглядову раду, затверджену через прозору процедуру, оприлюднює свою стратегію та звітує про діяльність, демонструє незалежність у редакційній політиці, що підтверджують звіти моніторингових організацій та міжнародних організацій. Однак навіть ця модель не захищена повністю від тиску. Через залежність від держбюджету Суспільне часто сприймається владою як державний мовник, що «повинен комунікувати ініціативи влади», а не діяти як незалежний інститут. Це призводить до спроб політичного втручання, зокрема через вплив на процеси обрання керівництва компанії й подальше можливе недофінансування.

Чинна модель фінансування Суспільного мовлення, яка спирається на підтримку із загального фонду Державного бюджету, вразлива до політичного впливу, щорічних секвестрів і недофінансування. Попри законодавчу гарантію обов'язкового бюджетного фінансування в обсязі не менш ніж 0,2 % загального фонду Державного бюджету, цю норму регулярно порушують. У 2017–2021 роках Суспільне отримувало лише 50–84 % мінімального рівня фінансування, передбаченого законом, а під час повномасштабної війни, у 2022–2024 роках, рівень фінансування становив приблизно 32–35 % від закріпленої в законі гарантії. Це створює постійний ризик залежності мовника від політичної волі й послаблює його інституційну незалежність. Окрему проблему становить державна система ручного управління Єдиним казначейським рахунком, яке фактично не дає вільно розпоряджатися коштами на виконання статутних цілей Суспільного.

Чинне законодавство України формально передбачає гарантії фінансування суспільного мовлення. Згідно з частиною третьою статті 14 Закону України «Про суспільні медіа України», «держава забезпечує належне фінансування НСТУ, яке передбачається окремим рядком у Державному бюджеті України та становить не менше 0,2 відсотка видатків загального фонду Державного

бюджету України за попередній рік». Така норма покликана створити стабільне й передбачуване фінансове підґрунтя для діяльності публічного мовника.

Однак ця норма фактично нейтралізована положенням Бюджетного кодексу України, що міститься в пункті 26 Прикінцевих та перехідних положень: «Положення [...] статті 14 Закону України «Про суспільне телебачення і радіомовлення України» [...] застосовуються у порядку та розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з наявних фінансових ресурсів державного бюджету». Отже, гарантії, закріплені в галузевому законі, підпорядковані бюджетному плануванню уряду і втрачають характер безумовного зобов'язання держави.

Ця сама колізія охоплює понад 40 законів, у яких закріплено фінансові гарантії для різних сфер. Серед них – закони України «Про культуру», «Про театри і театральну справу», «Про музеї та музейну справу», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про вищу освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», «Про Національну поліцію», «Про Національну гвардію України», «Про державну службу» та інші. Отже, проблема фінансування суспільного мовлення становить частину ширшої проблеми правової невизначеності фінансових гарантій у соціальній, культурній та гуманітарній сферах.

3.2. ОГЛЯД МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ТА ВИМОГ ЩОДО МОДЕЛІ ФІНАНСУВАННЯ СУСПІЛЬНИХ МЕДІА

Міжнародні стандарти щодо фінансування публічних медіа базуються на принципах, закріплених у рекомендаціях Ради Європи, Європейського Союзу та Європейської мовної спілки. Рекомендація R(96)10 Комітету міністрів Ради Європи встановлює, що система фінансування не має використовуватися для впливу на операційну незалежність мовника, повинна враховувати його думку, уможливлювати планування й відповідати його місії; ці самі принципи підтверджені в Рекомендації ПАРЕ 1878 (2009). У документі «Public Funding Principles for Public Service Media» (EBU, 2017) підкреслено чотири ключові вимоги: фінансування має бути стабільним і достатнім, захищеним від політичного втручання, справедливим і обґрунтованим, а також прозорим і підзвітним. Акт ЄС про свободу медіа (2024) встановлює, що державне фінансування публічних медіа має ґрунтуватися на прозорих, об'єктивних і визначених наперед критеріях, бути адекватним, стабільним і захищати редакційну незалежність.

РЕКОМЕНДАЦІЯ № R (96) 10 КОМІТЕТУ МІНІСТРІВ РАДИ ЄВРОПИ ДЕРЖАВАМ-ЧЛЕНАМ ЩОДО ГАРАНТІЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ПУБЛІЧНОГО МОВЛЕННЯ

Частина V Додатка до [Рекомендації R\(96\)10](#) закріплює фундаментальні принципи фінансування публічних медіа, що мають забезпечити їхню інституційну та редакційну незалежність:

«Правила, що регулюють фінансування організацій публічного мовлення, мають ґрунтуватися на принципі, згідно з яким держави-члени зобов'язуються підтримувати, а за потреби створити належну, безпечну та прозору систему фінансування, яка гарантує цим організаціям необхідні засоби для виконання їхньої місії.

У випадках, коли організації публічного мовлення фінансовано повністю або частково коштом регулярних або виняткових внесків із державного бюджету чи ліцензійного збору, мають застосовуватися такі принципи:

- повноваження органів, що не належать до структури відповідної організації публічного мовлення, щодо ухвалення рішень про її фінансування не повинні використовуватися для прямого чи опосередкованого впливу на її редакційну незалежність та інституційну автономію;
- розмір бюджетного внеску або ліцензійного збору має визначатися після консультацій із відповідною організацією публічного мовлення з огляду на динаміку витрат на її діяльність і в спосіб, що дає змогу організації повноцінно виконувати свої завдання;
- сплата бюджетного внеску або ліцензійного збору має здійснюватися так, щоб забезпечити безперервність діяльності організації публічного мовлення та можливість довгострокового планування;
- використання бюджетного внеску або ліцензійного збору організацією публічного мовлення має відповідати принципам незалежності та автономії;
- якщо надходження від бюджетного внеску або ліцензійного збору розподілені між кількома організаціями публічного мовлення, такий розподіл мають здійснювати справедливо, зважаючи на потреби кожної організації.

Правила фінансового нагляду за організаціями публічного мовлення не повинні завдавати шкоди їхній незалежності у питаннях програмного наповнення».

РЕКОМЕНДАЦІЯ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ АСАМБЛЕЇ РАДИ ЄВРОПИ 1878 (2009) ЩОДО ФІНАНСУВАННЯ ПУБЛІЧНОГО МОВЛЕННЯ

Рекомендація [ПАРЄ 1878 \(2009\)](#) підкреслює, що відповідальність за формування місії, структури та фінансування публічних медіа покладено на національні парламенти. Це має відбуватися з огляду на специфіку національного та регіонального контексту, а також на суспільні потреби (п. 10). Фінансування публічних медіа в державах-членах ЄС суттєво відрізняється відповідно до національних традицій. Особливу увагу рекомендують приділяти потребам країн зі слабким комерційним медіаплюралізмом, де публічні медіа потребують додаткової підтримки (п. 12).

Асамблея наголошує, що публічні медіа мають бути незалежні від уряду, а отже, і модель їхнього фінансування повинна забезпечувати таку незалежність та захищати їх від політичного впливу (п. 13). Прийнятними формами фінансування вважають фіксований ліцензійний збір, податки, державні дотації, абонплату, спонсорство, доходи від спеціалізованих сервісів на замовлення, продаж суміжної продукції та комерціалізацію архівів. Можливе змішане фінансування, аналогічне до моделей підтримки інших публічних культурних інституцій – театрів, музеїв, оркестрів (п. 14).

Фінансування публічних медіа вважають сферою публічного інтересу, тому такі медіа повинні дотримуватися визначених стандартів якості аудіовізуального контенту. Законодавці та регулятори мають формулювати рамкову політику і місію мовника, однак не втручатися в щоденну редакційну чи управлінську діяльність. Належні механізми публічної підзвітності (зокрема, оцінювання користувачів) мають бути встановлені, але частка аудиторії не повинна бути визначальним критерієм ефективності (п. 15).

Асамблея закликає парламенти країн-членів гарантувати для своїх публічних мовників чітко визначену місію та довгострокову фінансову стабільність для її реалізації. Такі гарантії мають узгоджуватися з положеннями Резолюції про майбутнє суспільного мовлення, ухваленої в Празі 1994 року (п. 16.1).

«ПРИНЦИПИ ПУБЛІЧНОГО ФІНАНСУВАННЯ ПУБЛІЧНИХ МЕДІА» ВІД ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МОВНОЇ СПІЛКИ

Документ «[Public Funding Principles for Public Service Media](#)», підготовлений Європейською мовною спілкою 2017 року, окреслює ключові підходи до фінансування публічних медіа в сучасному європейському контексті.

Фінансування публічних медіа в Європі опинилося на критичному етапі: стабільність, адекватність і незалежність фінансових механізмів дедалі більше визначають спроможність публічних мовників виконувати свою місію в інтересах суспільства. В умовах медіаландшафту, насиченого контентом сумнівного походження та намірів, роль публічних медіа як джерела достовірної інформації зростає. Проте ця роль можлива лише за стабільного та незалежного фінансування, завдяки якому мовники можуть планувати, інновувати й залишатися релевантними в цифрову епоху. Європейська мовна спілка (EBU) у відповідь на ці виклики визначила чотири базові принципи фінансування публічних медіа:

- стабільність та адекватність – фінансування має бути достатнім і передбачуваним, щоб забезпечувати безперервну діяльність та довгострокове планування;
- незалежність від політичного впливу – фінансові рішення не мають використовувати для тиску на редакційну чи інституційну автономію;
- справедливість та обґрунтованість – фінансова модель має бути соціально прийнятною й базуватися на чітко аргументованих засадах;
- прозорість і підзвітність – розподіл і використання коштів мають бути відкритими для суспільного контролю та оцінювання.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ АКТ ПРО СВОБОДУ МЕДІА (ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ)

У Європейському акті про свободу медіа ([European Media Freedom Act, 2024](#)) встановлено чіткі вимоги до фінансування публічних медіа.

Стаття 5.3 Акта передбачає, що публічні медіа мають фінансувати на основі прозорих та об'єктивних критеріїв, визначених заздалегідь. Фінансування має бути достатнє, стабільне й передбачуване, відповідати публічному мандата мовника й уможливлювати його розвиток у межах цього мандата. Важливо,

що підхід до фінансування має забезпечувати збереження редакційної незалежності публічного медіа.

Як і у випадку з вимогами Акта щодо незалежності інституційного врядування публічного медіа, держава має визначити окремий орган або незалежний механізм, щоб моніторити дотримання вимог щодо фінансування і публікувати його результати (ст. 5.4).

ВІДПОВІДНІСТЬ МОДЕЛІ ФІНАНСУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬНОГО МОВЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СТАНДАРТАМ

Система фінансування українського суспільного мовлення лише частково відповідає європейським стандартам. Формально в національному законодавстві закріплена гарантія мінімального фінансування Суспільного мовника («не менше 0,2 % видатків загального фонду державного бюджету за попередній рік»), що відповідає міжнародним вимогам щодо стабільності та прогнозованості фінансування. Однак цю норму фактично нівелює Бюджетний кодекс, який передбачає, що фінансування здійснюють відповідно до наявних ресурсів бюджету. Такий підхід суперечить Рекомендації R(96)10 Ради Європи, яка вимагає, щоб система фінансування була прогнозована та узгоджена з мандатом мовника й не підважувала його незалежності, та порушує вимогу про стабільність, достатність і захищеність фінансування, закріплену в документах Європейського Союзу та Європейської мовної спілки.

Недотримання законодавчих гарантій та хронічне недофінансування Суспільного – особливо в умовах війни – свідчать про системну невідповідність української практики європейським стандартам. У 2022–2024 роках фактичне фінансування становило лише третину від передбаченої законом суми, що прямо суперечить принципам прозорості, передбачуваності та адекватності фінансування, визначеним у Європейському акті про свободу медіа (2024), який Україна зобов'язана імплементувати на шляху до ЄС. Відсутність стабільного фінансового підґрунтя послаблює інституційну незалежність мовника та створює ризики політичного впливу. Отже, щоб привести системи у відповідність до міжнародних стандартів, необхідне законодавче усунення колізій і реальне забезпечення гарантій фінансування як інструменту редакційної та інституційної незалежності публічного мовлення.

3.3. ОГЛЯД ЄВРОПЕЙСЬКИХ МОДЕЛЕЙ ФІНАНСУВАННЯ СУСПІЛЬНИХ МОВНИКІВ

У європейській практиці є три основні моделі фінансування суспільних мовників, кожна з яких має переваги й пов'язана з викликами в контексті забезпечення стабільності та незалежності публічних медіа. Вибір моделі залежить від національного медіаландшафту, податкової системи та політичної культури, але всі моделі мають на меті створити прозоре й передбачуване фінансове підґрунтя, що унеможливило б політичний вплив на редакційну політику мовника.

- 1. Фінансування з державного бюджету** – найпоширеніша модель у країнах – членах ЄМС. Вона передбачає прямі субсидії з бюджету, що можуть встановлюватися щороку або на кілька років наперед. У більш прогресивних системах розмір фінансування прив'язують до макроекономічних індикаторів, наприклад фіксованого відсотка ВВП або загального бюджету країни, що підвищує стабільність та передбачуваність. Однак у випадках, коли правила виділення коштів не мають чітких обмежень чи обґрунтування, така модель створює ризики політичного втручання та зловживань, як це і сталося в Україні.

Мовники у 30 країнах – членах ЄМС переважно покладаються на державний бюджет, серед них *Румунія, Іспанія, Латвія, Естонія та Україна*. Системи фінансування ще в чотирьох країнах мають прямий зв'язок з обсягом надходжень певного податку в державний бюджет (наприклад, фіксований відсоток від податкових надходжень) – *Франція, Ісландія, Норвегія, Литва*.

- 2. Ліцензійний збір** – класична, але досі актуальна форма фінансування суспільного мовлення, особливо поширена в Західній Європі. Зазвичай стягується з домогосподарств як фіксований щорічний платіж незалежно від кількості осіб або пристроїв. Перевага цього підходу – у незалежності від бюджетного процесу, однак недолік становить зростання суспільної критики щодо обов'язковості такого збору та падіння споживання класичного телебачення.

Класичний ліцензійний збір реалізовано у 13 країнах ЄМС, серед яких Велика Британія, Італія та Португалія. Сучасні трансформації цієї моделі передбачають перехід до універсального збору з домогосподарств (без прив'язки до наявності телевізора чи радіоприймача), як це реалізовано у трьох країнах – *Австрії, Німеччині та Швейцарії*.

Варто зауважити, що ця модель фінансування з низки причин названа явно непридатною для України у [звіті експертів Ради Європи](#) «Система фінансування українського суспільного мовника ПАТ «НСТУ» у світлі стандартів Ради Європи», що вийшов 2019 року.

- 3. Цільовий позабюджетний спецфонд** – відносно новий підхід, що базується на запровадженні нового цільового податку для громадян, зазвичай пропорційного їхнім доходам і не пов'язаного з домогосподарствами та володінням технікою. Кошти від цього податку можуть витрачати лише на фінансування суспільного мовлення – для цього їх акумулюють у спеціальному фонді, захищеному від загального бюджету, що посилює фінансову незалежність мовника. Такий підхід запроваджено, зокрема, у Фінляндії та Швеції. До подібної моделі також належить система в Туреччині, де суспільний мовник фінансований з податку на імпорт аудіо- та відеотехніки. Хоч модель і нова, вона демонструє потенціал до сталого розвитку незалежного мовлення без прив'язки до щорічних бюджетних рішень.

Варто зауважити, що відповідно до відповідно до звіту «[Фінансування публічних медіа](#)», оприлюдненого Європейською мовною спілкою у квітні 2025 року, доходи від реклами становлять 8,6 % від загального фінансування публічних медіа в регіоні ЄМС і поступово зменшуються у структурі їхнього фінансування. Загальний обсяг комерційних доходів, включно з рекламою та іншими комерційними джерелами, становить 18,9 % від загального фінансування публічних медіа в регіоні ЄМС.

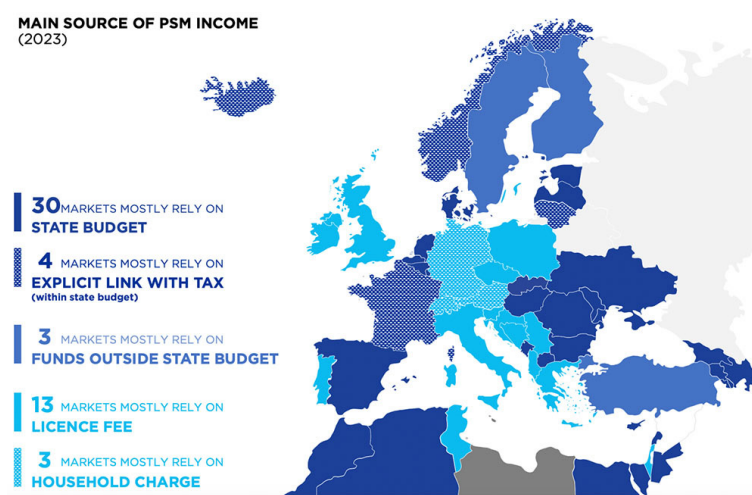

Схема 2. Головні джерела надходжень суспільних мовників ([Funding of public service media](#), EBU, 2025)

3.4. ВАРІАНТИ ПОЛІТИК ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ТРАНСФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ФІНАНСУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬНОГО МОВЛЕННЯ

Нижче пропонуємо три варіанти політики щодо трансформування моделі фінансування Суспільного мовлення; кожен має короткий опис законодавчих змін, організаційних кроків, переваг і недоліків в умовах України.

Варіант 1. Модернізація чинної моделі фінансування через жорстке закріплення обов'язковості чинної норми щодо фінансування

Цей підхід передбачає збереження поточної моделі фінансування ПАТ «НСТУ» із загального фонду державного бюджету, але з її істотним вдосконаленням. Зокрема, запропоновано закріпити в законодавстві обов'язкове фінансування в розмірі не менш ніж 0,2 % від видатків загального фонду бюджету за попередній рік без застережень щодо «наявності коштів», а також унеможливити урядові втручання у планування видатків мовника. Такий варіант політично реалістичний у короткостроковій перспективі, адже не потребує створення нових механізмів збору коштів, однак вимагає політичної волі, щоб змінити чинну бюджетну практику.

Необхідні зміни:

- Провести консультації з Суспільним мовником щодо обґрунтування рівня його фінансування відповідно до покладених завдань.
- Внести зміни до пункту 26 Прикінцевих положень Бюджетного кодексу України, щоб скасувати обмеження застосування статті 14 профільного закону «Про суспільні медіа України».

Переваги:

- Не потребує зміни податкової системи.
- Дає змогу зберегти чинну модель з усталеною процедурою адміністрування.
- Дає змогу швидко відновити фінансову стабільність мовника за умови повного виконання закону.

Недоліки та ризики:

- Виняток із п. 26 Прикінцевих та перехідних положень Бюджетного кодексу для Суспільного мовлення становить небажаним для влади прецедент.
- Модель не розв'язує проблеми вразливості бюджету Суспільного мовлення до секвестрів, змін пріоритетів або бюджетного тиску в кризових періодах.
- Історичний досвід свідчить про системне недотримання законодавчо закріпленої норми (0,2 %). Ця модель може спрацювати лише за умови змін політичних практик і культури, що вочевидь не станеться миттєво.

Варіант 2. Перехід до моделі фінансування через спеціальний фонд поза загальним державним бюджетом, що наповнюватиметься з уже існуючого податку

Цей варіант передбачає запровадження нової моделі фінансування ПАТ «НСТУ» через створення спеціального фонду державного бюджету, який наповнюється з цільового податку або збору (наприклад, відсоток від податку на доходи фізичних осіб, відсоток від рентної плати за користування радіочастотним ресурсом тощо). Такий підхід дає змогу усунути політичну вразливість мовника до річних бюджетних рішень уряду, створює стабільне, передбачуване та економічно обґрунтоване джерело доходу. Кошти акумулюються в автономному фонді, звідки їх цільово спрямовують на потреби суспільного мовлення; адміністрування надходжень та видатків здійснює Міністерство фінансів України. Цей підхід відповідає європейській практиці, де податок на публічні медіа прив'язаний до доходів громадян, а не до держбюджету.

Необхідні зміни:

- Провести консультації з Суспільним мовником щодо обґрунтування рівня його фінансування відповідно до покладених завдань.
- Розробити та ухвалити окремий законопроект про створення спецфонду для фінансування публічного мовлення, яким потрібно внести зміни до частини 3 статті 29 Бюджетного кодексу України щодо визначення джерел наповнення такого спецфонду.

- Внести зміни до Закону України «Про суспільні медіа України», додавши положення про нову модель фінансування.

Переваги:

- Забезпечує стабільне й захищене фінансування з вищим рівнем автономності в межах щорічного бюджетного процесу.
- Політично прийнятніший, ніж запровадження нового податку, адже не викличе підвищення податкового тиску на громадян.
- Не потребує запровадження нових податків та збільшення податкового навантаження на громадян.
- Відповідає європейським стандартам щодо прогнозованості надходжень і мінімізації політичного впливу.

Недоліки та ризики:

- Політична конкуренція за ці джерела надходжень може загрожувати сталості моделі.
- Не розв'язує всіх питань захищеності бюджету, адже однаково прогнозування обсягу надходжень певного податку перебуває в руках Міністерства фінансів та Верховної Ради.
- Потребує чітких законодавчих обмежень, щоб уникнути перенаправлення коштів зі спецфонду на інші потреби.

Варіант 3. Запровадження нового цільового податку для фінансування ПАТ «НСТУ» через спеціальний фонд державного бюджету

Цей варіант базується на варіанті 2 з тією відмінністю, що джерелом наповнення спецфонду буде не вже існуючий податок чи його частина, а новий, наприклад спеціальний збір на підтримку суспільного мовлення, сплачуваний фізичними особами (за принципом сплати ПДФО). Отримані надходження акумулюються в окремому спеціальному фонді державного бюджету та спрямовуються лише на потреби суспільного мовника; адміністрування надходжень та видатків здійснює Міністерство фінансів України.

Необхідні зміни:

- Провести консультації з Суспільним мовником щодо обґрунтування рівня його фінансування відповідно до покладених завдань.
- Розробити окремий законопроект про внесення змін до Податкового кодексу України щодо запровадження нового податку на підтримку суспільного мовлення з визначенням платників, бази оподаткування, ставок, механізму адміністрування та контролю.
- Розробити та ухвалити окремий законопроект про створення спецфонду для фінансування публічного мовлення, яким внести зміни до частини 3 статті 29 Бюджетного кодексу України щодо визначення джерел наповнення такого спецфонду.
- Внести зміни до Закону України «Про суспільні медіа України», додавши положення про нову модель фінансування.

Переваги:

- Забезпечує повну фінансову незалежність ПАТ «НСТУ» від щорічних політичних бюджетних рішень.
- Модель максимально відповідає європейським стандартам щодо прозорості, стабільності та підзвітності фінансування.
- Може бути сприйнята як публічний внесок громадян в інформаційну безпеку та демократію.

Недоліки та ризики:

- Високі політичні ризики під час впровадження: новий податок може викликати суспільне невдоволення, а противники реформи Суспільного мовлення можуть скористатися інфоатаками, щоб дискредитувати як саму ідею змін, так і Суспільне, що вже траплялося на початку створення компанії.
- Породжує ризик постійної турбулентності від політичних гравців, які пропонуватимуть скасувати новий податок як непотрібне обтяження для громадян.

- Потребує значної інформаційної кампанії, що пояснюватиме його призначення й суспільну важливість
- Потребує значних інституційних та регуляторних змін: внести зміни до Податкового та Бюджетного кодексів, налагодити адміністрування.

3.5. РЕКОМЕНДАЦІЇ

Усі вищевикладені варіанти політик дають змогу усунути критичну вразливість нинішньої моделі – її залежність від щорічних політичних рішень, що спричиняє невідповідність європейським стандартам фінансування публічних медіа. Водночас в умовах воєнного стану й обмежених ресурсів імовірність законодавчих змін залишається низькою.

Для впровадження у повоєнний час оптимальною є політика «Варіант 2. Перехід до моделі фінансування через спеціальний фонд поза загальним державним бюджетом, що наповнюватиметься з уже існуючого податку». Ключовими критеріями вибору цієї політики є поєднання підвищення стабільності, прогнозованості та незалежності фінансування без необхідності створювати додаткове податкове навантаження на громадян. Під час впровадження такої моделі вкрай бажано надати Суспільному мовленню можливість отримувати фінансування на власні рахунки в комерційних банках, що підвищить гнучкість у розпорядженні коштами порівняно з обмеженнями, які накладає Державне казначейство.

На поточному етапі, до відкриття політичного «вікна можливостей» для змін, важливо провести консультації з ПАТ «НСТУ» щодо обґрунтування рівня фінансових потреб відповідно до публічного мандата, а також фокусуватися на розширенні альтернативних джерел надходжень, поглибленні взаємодії з органами влади та роз'яснювальних кампаніях для суспільства щодо ролі публічного мовлення в умовах демократії та війни.

RES POL

[НОВИНИ ПРОЄКТУ RES-POL](#)

[FACEBOOK RES-POL](#)

Цю аналітичну записку створили за фінансової підтримки Європейського Союзу. Її зміст є відповідальністю Громадської спілки "Центр регіональний розвиток" і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу.